

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ
В УКРАЇНІ**

Ліщук С. В.

*кандидат наук з державного управління,
викладач кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Коваль В. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри здоров'я людини та фізичної терапії,
декан факультету здоров'я фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Дослідження законів та нормативних актів, які вперше були прийняті в сфері державного регулювання фізичної культури і спорту, свідчить про те, що в більшості країн як Європи, так і Азії, спорт до середини ХХ століття не визнавався як важлива складова формування довілля та здоров'я нації. Законодавство в даній сфері було зорієнтоване на ухвалення норм та нормативів, більше пов'язаних зі здоров'ям, ніж проведенням спортивних змагань та їх комерційної складової.

У кінці ХІХ-го на початку ХХ ст., фізична культура й спорт впроваджується в практику роботи військово-навчальних закладів, створюються основи фізичної підготовки в армії. Розвиток фізичної культури й спорту відбувається переважно за рахунок зусиль прогресивних громадських, військових діячів, педагогів, науковців [1].

Перші кроки введення обов'язкових занять фізичними вправами в навчальний процес шкіл України, царським урядом були здійснені наприкінці ХІХ ст. Свідченням тому є протоколи засідань Ради інспекції народних училищ Південно-Західного краю від 15–16 грудня 1889 р. “Про запровадження викладання військової гімнастики у міських училищах Південно-Західного краю”. Подальшому

впровадженню в навчальний процес занять з гімнастики сприяли такі нормативні акти, як: “Припис Міністерства народної освіти про фізичний розвиток учнів чоловічих та навчальних закладів”, циркуляр начальника середніх навчальних закладів округу “Про обов’язкове викладання гімнастики з метою покращення фізичного виховання учнів, ознайомлення з основами гігієни та першої медичної допомоги” [2].

Першим повноцінним органом державного регулювання сфери фізичної культури й спорту в Україні стала Вища Рада Фізичної Культури, що була заснована в 1923 році Постановою Української Соціалістичної Радянської Республіки «Про вищу й місцеві ради фізичної культури працюючих УСРР».

На протязі 1928–29 рр. урядом УСРР здійснюються заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази фізкультурно-спортивного руху, які були втілені в двох постановках ВУЦВК і РНК УСРР від 29 серпня 1928 р. та 15 березня 1929 р.: “Про увільнення рад фізичної культури від місцевого податку з будівель і від орендної плати за земельні ділянки”, “Про податкові пільги пролетарським спортивним товариствам “Динамо” [2]. Метою державної політики в сфері фізичної культури та спорту було, перш за все, підвищення боєготовності армії через введення військової підготовки, а також підвищення продуктивності праці та боротьба з професійними захворюваннями.

Визнаючи позитивні зрушення державної політики фізичної культури та спорту середини ХХ століття в нашій країні, слід зупинитись і на недоліках, головними з яких є:

- відсутність навчальних планів та програм для дисципліни «фізичне виховання»;
- підпорядкованість викладачів з фізичного виховання військовим начальникам, які не були достатньо кваліфікованими в напрямі фізичного виховання молоді;
- низька кваліфікація більшості викладачів фізичної культури;
- недостатня кількість та якість учбових снарядів, майданчиків тощо.

В 1953 році відбувається реорганізація органів державної влади, що здійснюють реалізацію державної політики в сфері фізичної культури і спорту. Спочатку скасовується Комітет у справах фізичної культури й спорту, замість нього утворюється Головне управління з фізичної культури й спорту, що підпорядковується Міністерству охорони

здоров'я УРСР. Проте, це сприяло зниженню функціональності та ефективності роботи в сфері фізичної культури й спорту, що пов'язано зі складною роботою Міністерства охорони здоров'я та надвеликим переліком завдань його діяльності. Тому в 1954 році замість Головного управління з фізичної культури й спорту створено новий орган державної влади – Комітет фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР.

Подальший розвиток масового спорту, спорту вищих досягнень у країні вимагав створення відповідних умов для підготовки спортсменів вищої кваліфікації до участі в змаганнях республіканського, союзного, світового рівнів.

1966 рік є початком нового етапу впровадження спорту в маси – Постановою ЦККПУ і РМ України «Про заходи по дальшому розвитку фізичної культури і спорту в Українській РСР» виконкоми обласних, міських та районних Рад депутатів трудящих зобов'язано разом із введенням в експлуатацію нових житлових будинків, шкіл, училищ, технікумів вводити спортивні споруди. Зміни в організації структури фізичної культури й спорту сталися у 1968 році зі створенням на основі Ради Союзу спортивних товариств і організації УРСР союзно-республіканського Комітету по фізичній культурі і спорту при Раді Міністрів УРСР, що зумовлене недостатньою кількістю правових повноважень Ради Союзу спортивних товариств як громадської організації для вирішення загальнодержавних завдань в цій сфері.

У 1986 році відбулась перебудова структури державного управління фізичною культурою й спортом внаслідок створення Державного комітету УРСР по фізичній культурі і спорту замість Комітету по фізичній культурі й спорту при Раді Міністрів УРСР. Дана реорганізація мала на меті розширення повноважень, а саме Державний комітет УРСР по фізичній культурі і спорту мав змогу створювати, ліквідовувати, реорганізовувати підприємства та установи, що підпорядковувались УРСР, а також проводити спортивні лотереї.

Важливою зміною в структурі державного регулювання фізичної культури і спорту було те, що вперше в історії на комітет були покладені завдання розвитку і галузі фізичної культури і спорту, і молодіжного руху. Дане поєднання нових для органів державного регулювання фізкультурної сфери повноважень істотно вплинуло на розвиток і якість функціонування галузі в наступний період.

У національному фізкультурно-спортивному руху за радянських часів вся законодавча ініціатива у сфері фізичної культури і спорту і ставлення до їх розвитку зводилися до двох моментів:

- 1) ролі держави в розвитку фізичної культури і спорту;
- 2) прийняття рішень ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР в цій галузі.

Існуюча державно-політична система вирішувала багато питань з розвитку фізичної культури і спорту волюнтаристським шляхом, а її фінансування здійснювалося за “залишковим принципом”, хоча на рішення цих завдань кошти завжди були. На сьогодні більшість вітчизняних і західних фахівців вважають спорт вищих досягнень, що розвивався в радянському союзі, однією з найкращих систем в світі. Проте, варто зазначити, що в радянському союзі не приділяли уваги втраті здоров'я спортсменами, які починали з раннього віку займатися професійним спортом. Практично не діяло страхування в сфері спорту і майже не було відшкодування за нещасні випадки. Тобто, державне регулювання спорту було спрямоване на отримання результатів на національних, міжнародних, олімпійських змаганнях, а не на підтримку здоров'я спортсменів. В сучасній Україні пріоритети змінилися, тому держава має розробити відповідне правове регулювання.

У 1991 року правонаступником Державного комітету УРСР у справах молоді, фізичної культури та спорту стало Міністерство України у справах молоді і спорту. Правовий статус Міністерства був визначений у Положенні про Міністерство України у справах молоді і спорту, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України “Питання Міністерства України у справах молоді і спорту Кабінет Міністрів України” від 3 жовтня 1991 р. № 242 [108]. Але 8 червня 1992 р. була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України “Питання Міністерства України у справах молоді і спорту”, яка затвердила нове Положення про Міністерство України у справах молоді і спорту [3].

Отже, зважаючи на постійний розвиток сфери фізичної культури і спорту, виникає необхідність вдосконалення законодавства, яке регулює дану галузь. Зважаючи на суттєву відмінність у розумінні спорту в радянському союзі як засобу досягнення спортивних результатів і розуміння спорту як механізму оздоровлення нації в сучасних країнах, слід ретельно переглянути державну політику в даній галузі, а саме акцентувати увагу на розробці механізмів дотримання законодавства, запобігання порушення прав і свобод людини і громадянина, розвитку державного контролю, формування

пріоритетних вимог безпеки для здоров'я населення при здійсненні фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Література:

1. Шевчук В. І. Громадські організації та органи державної влади в сфері фізичної культури: правовий механізм взаємодії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12. 2013.
2. Андрющенко О. А. Концептуальні основи створення єдиного інформаційного поля фізичної культури і спорту України. *Вісник палати*. 2003. № 1. С. 33–36.
3. Мальона С. Б. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наук. моногр. Х., 2006. № 4. С. 108–110.